
Р

ЕЦЕНЗИИ

Р

ЭЦЭНЗІІ

R

EVIEWS

Савастюк М. Л. Полисемия англицизмов в белорусском языке (с практико-ориентированными заданиями). Минск : Респ. ин-т высш. шк., 2025. 48 с. (на белорус.).

Савасцюк М. Л. Полісемія англіцызмаў у беларускай мове (з практыка-арыентаванымі заданнямі). Мінск : Рэсп. ін-т высш. шк., 2025. 48 с.

Savasciuk M. L. Polysemy of Anglicisms in the Belarusian language (with practice-oriented tasks). Minsk : Natl. Inst. for High. Educ., 2025. 48 p. (in Belarus.).

Іншамоўныя запазычанні – адна з самых прадуктыўных груп у лексічным складзе беларускай мовы. Нават у старажытных помніках пісьменства мы заўважаем значны пласт слоў, што з’явіліся ў іх як вынік разнастайных кантактаў насельнікаў беларускага краю з прадстаўнікамі іншых этнасаў. Значную ў колькасных адносінах групу іншамоўных запазычанняў у беларускай мове складаюць англіцызмы, актыўнае запазычванне якіх пачалося пасля Другой сусветнай вайны. На мяжы II–III тысячагоддзяў працэс пранікнення англа-амерыканізмаў дасягнуў некантралюемых, у пэўнай ступені агрэсіўных маштабаў, што пагражала выпяцненню спрадвечнай лексікі.

Важнае значэнне ў працэсе адаптацыі англіцызмаў да адметных заканамернасцей беларускай мовы мае з’ява полісеміі як складаны і малавывучаны аспект моўнага ўзаемадзеяння. І калі сам факт запазычвання англіцызмаў ужо неаднойчы быў прадметам шматлікіх даследаванняў, то механізмы фарміравання і развіцця ў іх другасных семантычных прыкмет у сістэме беларускай мовы дагэтуль не атрымалі комплекснага вучэбна-метадычнага асвятлення. Аўтар рэцэнзуемага дапаможніка паставіў перад сабой комплексную задачу: ён хацеў даць студэнтам кнігу, у якой асобна спісала разглядаюцца тэарэтычныя пытанні развіцця се-

мантыкі англіцызмаў у беларускай мове, а таксама прыводзяцца адпаведныя запазычаныя адзінкі і іх дэрываты. Такі падыход робіць дапаможнік надзвычай запатрабаваным для падрыхтоўкі студэнтаў-філолагаў, лінгвістаў і перакладчыкаў, якія маюць патрэбу ў глыбокім разуменні працэсаў, што фарміруюць слоўнікавы склад мовы ў эпоху сусветнай глабалізацыі і лічбавізацыі.

Дапаможнік вызначаецца прадуманай і лагічнай структурай, якая паслядоўна вядзе карыстальніка ад тэорыі да практыкі.

Ва ўводзінах аўтар дае кароткую інфармацыю пра вывучэнне іншамоўных запазычанняў у беларускім мовазнаўстве, апісвае структуру і прызначэнне дапаможніка. Выданне вылучаецца фундаментальным характарам праведзенага лінгвістычнага аналізу і наяўнасцю адпаведнага практычнага інструментарыя для засваення фактычнага матэрыялу.

Тэарэтычная частка выдання складаецца з двух раздзелаў. У раздзеле «Паняцце полісеміі» прыводзяцца розныя падыходы да вывучэння з’явы шматзначнасці (семасіялагічны і анамасіялагічны), акцэнтуюцца ўвага на такіх паняццях, як лексіка-семантычны варыянт, лексіка-семантычная парадыгма. У раздзеле «Пераноснае значэнне англіцызмаў як камунікатыўна-стылістычны сродак» даецца агульная характарыстыка мадэлей семантычнай дэрывацыі, разглядаюцца фундаментальныя функцыі мовы і іх роля пры фарміраванні другасных найменняў (камунікатыўная, прагматычная, намінатыўная).

У практычную частку дапаможніка ўваходзяць тры раздзелы. Раздзел «Метафарызацыя як спосаб рэалізацыі крэатыўнага патэнцыялу англіцызмаў» уяўляе сабой корпус шматзначных англіцызмаў і іх дэрыватаў, што маюць метафарычны пераносны значэнні, з ілюстрацыямі (37 слоўнікавых артыкулаў). У склад слоўнікавага артыкула ўваходзяць загаловачнае слова, яго адпаведнік у мове-крыніцы,

тлумачэнне значэння з указаннем крыніцы, з якой яно ўзята, а таксама пашпартызаваныя ілюстрацыі (пераважна з беларускіх СМІ). Перад артыкуламі або пасля іх студэнтам прапаноўваюцца заданні.

У раздзеле «Адказы да заданняў раздзела “Метафарызацыя як спосаб рэалізацыі крэатыўнага патэнцыялу англіцызмаў”» прыведзена больш адзінак, чым у папярэднім раздзеле, падаюцца некаторыя выразы і словы, якіх няма ў саміх заданнях, напрыклад, *вяршыня айсберга* (с. 35), *вярнуцца бумерангам* (с. 37).

Раздзел «Аказіянальнае ўжыванне англіцызмаў» прысвечаны тым словам, якія, на думку аўтара, з’яўляюцца прыкладамі аказіянальнага ўжывання англіцызмаў: *андэйт*, *лонг-ліст*, *прынтар*, *спідометр*, *хот-дог*.

Цікавай і важнай для карыстальнікаў дапаможніка з’яўляецца дадатковая інфармацыя (у некаторых слоўніковых артыкулах) пра тое, як з’явілася значэнне слова (напрыклад, *байкот*, *дальтанізм*).

У рэцэнзуемым дапаможніку маюцца некаторыя недакладнасці. Напрыклад, у слоўніковых артыкулах часам сустракаюцца тлумачэнні, якія выклікаюць пытанні: Спідометр (ад speedometer) ‘Прыбор для вымярэння хуткасці руху транспартных машын¹ і пройдзенай адлегласці’ (с. 44). Хутчэй за ўсё аўтар узяў гэту дэфініцыю з Тлумачальнага слоўніка беларускай мовы². У Тлумачальным слоўніку беларускай літаратурнай мовы даецца наступнае азначэнне слову «спідометр»: «Прыбор-паказальнік хуткасці руху аўтамабіляў і пройдзенай адлегласці»³. На наш погляд, гэты варыянт з’яўляецца больш удалым, таму што ў ім адсутнічае словазлучэнне «транспартныя машыны», якое можа ўспрымацца сучасным чытачом як таўталогія.

Паколькі ў кнізе разглядаюцца не толькі англіцызмы, але і іх дэрываты (*ззамбіравацца*, *замбіраваны* ад *зомбі*; *клаўнада*, *клоўнскі* ад *клоўн* і інш.), якія ўтварыліся не ў англійскай мове, мэтазгодным, на нашу думку, выглядае выкарыстанне тэрміна «дэрыват» і ў назве дапаможніка.

У бібліяграфічным спісе прадстаўлены шмат цікавых аўтарытэтных выданняў. Але ў той жа час маюцца спасылкі на даўнія выданні некаторых слоўнікаў. Напрыклад, у навукоўцаў В. І. Уласевіч і Н. М. Даўгулевіч на сёння выйшлі тры слоўнікі, прысвечаныя іншамовнай лексіцы ў беларускай мове (2009, 2013, 2023). Аднак у спісе літаратуры рэцэнзуемага намі дапаможніка ёсць толькі першае выданне 2009 г. Падобная сітуацыя і са слоўнікам англійскай мовы (Collins English dictionary): у спісе змешчана выданне толькі 2000 г.

Ёсць у выданні дробныя рэдактарскія памылкі, напрыклад, памылковае ўказанне ініцыялаў адной з даследчыц: Л. І. Уласевіч (с. 3) замест В. І. Уласевіч.

Тым не менш дапаможнік М. Л. Савасцюк «Полісемія англіцызмаў у беларускай мове (з практыка-арыентаванымі заданнямі)» з’яўляецца важным унёскам у вывучэнне запазычанняў з англійскай мовы і іх дэрыватаў у беларускай літаратурнай мове. Для студэнтаў устаноў вышэйшай адукацыі ён можа выкарыстоўвацца ў якасці гатовага практыкуму для заняткаў па лексікалогіі, стылістыцы і лінгвакультуралогіі. Для настаўнікаў і выкладчыкаў ён стане крыніцай моўнага матэрыялу і метадычных ідэй для распрацоўкі ўласных заняткаў. Журналістам, капірайтарам і рэдактарам выданне дапаможа асэнсавана падыходзіць да выкарыстання англіцызмаў, разумець іх схаваныя значэнні і пазбягаць двухсэнсоўнасці.

Нягледзячы на тое, што праца мае невялікі аб’ём і з’яўляецца адрасаванай найперш студэнтам-беларусістам, яна будзе карыснай і для спецыялістаў у галіне лексікалогіі і лексікаграфіі, укладальнікаў слоўнікаў іншамовных слоў. Выданне дапаможа ўпарадкаваць стыхійныя веды пра сучасныя моўныя працэсы, прадвызначыць у перспектыве лексіка-семантычныя магчымасці ўласнабеларускіх намінацый.

М. Р. Глушыцкая⁴, В. Я. Качан⁵

¹Тут і далей вылучана намі. – М. Г., В. К.

²Тлумачальны слоўнік беларускай мовы : у 5 т. Т. 5. Кн. 1 / пад агул. рэд. К. К. Атраховіча. Мінск : Беларус. сав. энцыкл. імя Петруся Броўкі, 1983. С. 261.

³Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы : у 2 т. Т. 2 / рэд. І. Л. Капылоў. Мінск : Беларусь, 2022. С. 290.

⁴Марына Григорьевна Глушыцкая – магістрант кафедры беларускага языкознания филологического факультета Белорусского государственного университета.

Марына Рыгораўна Глушыцкая – магістрант кафедры беларускага мовазнаўства філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Maryna R. Hlushytskaya, master’s degree student at the department of Belarusian linguistics, faculty of philology, Belarusian State University.

E-mail: maryna.hlushytskaya@gmail.com

⁵Виктория Евгеньевна Качан – магістрант кафедры беларускага языкознания филологического факультета Белорусского государственного университета.

Вікторыя Яўгеньеўна Качан – магістрант кафедры беларускага мовазнаўства філалагічнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Viktoryia Ya. Kachan, master’s degree student at the department of Belarusian linguistics, faculty of philology, Belarusian State University.

E-mail: vetochka_k02@mail.ru